

**УДК 342.92 (477)**

**С. А. Федчишин**, канд. юрид. наук, асистент  
Заступник декана господарсько-правового факультету  
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого  
Кафедра адміністративного права  
вул. Пушкінська, 77, Харків, 61024, Україна

# КЛАСИФІКАЦІЯ ПОСАД У СИСТЕМІ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена класифікації посад у системі дипломатичної служби України. Визначаються критерії класифікації посад у системі дипломатичної служби України, виокремлюються види цих посад та їх основні особливості.

**Ключові слова:** дипломатична служба, класифікація посад, види посад, Міністерство закордонних справ, закордонні дипломатичні установи.

**Постановка проблеми.** В умовах реформування дипломатичної служби України, від якої залежить ефективність реалізації зовнішньої політики та успіх у проведенні внутрішньодержавних реформ, важливого значення набувають дослідження теоретичних засад цього виду державної служби, її організаційного та правового забезпечення. Безпосередньо це стосується посад у системі дипломатичної служби, дослідження їх особливостей та правового статусу, адже посада є центральною категорією інституту дипломатичної служби, первинною структурною одиницею органів дипломатичної служби та інших органів, в яких проходять службу працівники дипломатичної служби.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблеми дипломатичної служби України досліджувались багатьма вітчизняними науковцями, а саме В. Б. Авер'яновим, Ю. П. Битяком, Л.Р. Білою-Тіуновою, Т.І. Биркович, Б.І. Гуменюком, С. Д. Дубенко, М.І. Іншиним, С.В. Ківаловим, Ю. В. Макаренко, С. Г. Мамаєвим, О. В. Селецьким, О. Р. Сторожуком, Х. П. Ярмачі та ін. Вченими аналізувались сутність та ознаки дипломатичної служби, її організаційні та правові засади, особливості організації та діяльності органів дипломатичної служби, правовий статус працівників дипломатичної служби тощо. У свою чергу, проблема класифікації посад у системі дипломатичної служби України, що має не лише теоретичний, а й важливий прикладний характер, у вітчизняній науці адміністративного права спеціального дослідження не отримала, а аналізується лише фрагментарно, в контексті більш загальної проблематики.

**Метою статті** є класифікація посад у системі дипломатичної служби України, визначення видів цих посад та їх основних особливостей.

**Виклад основного матеріалу.** Посада – це визначена структурою та штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу та його апарату, на яку покладено встановлене нормативними актами коло службових повноважень. Виокремити види посад та краще з'ясувати їх особливості дозволяє логічна операція класифікації (від лат. «classis» – клас і «facio» – роблю), під якою прийнято розуміти розподілення певних об'єктів (явищ, процесів тощо) за класами (групами) відповідно до визначених підстав (ознак). Завдяки класифікації створюються передумови для побудови теоретичної конструкції із наочним встановленням існуючих зв'язків між об'єктами (явищами, процесами тощо), які підлягають класифікації, та отримується нове знання про предмет дослідження (у нашому випадку – посади в дипломатичній службі), проте вже «більш глибоке, організоване та впорядковане» [1, с.67].

Підстави класифікації посад можуть бути як нормативно-закріплені, так і виведені в результаті наукового аналізу. Наприклад, чинний Закон України «Про державну службу» від 16.12.1993 р. безпосередньо містить нормативну класифікацію посад державних службовців, де у ст. 25 «Класифікація посад» закріплено поділ посад державних службовців на сім категорій залежно від: (а) організаційно-правового рівня органу, який приймає на робо-



тронатній службі, яка забезпечує його діяльність. До патронатної служби можуть включатись посади помічника, радника, керівника прес-служби та ін. Вказаним посадам властиві ознаки патронатних посад (від лат. *patronatus* – «стан або права патрона»): (а) особи, які займають ці посади, здійснюють діяльність не від імені держави та її органів, а від імені Міністра закордонних справ, реалізують свої завдання та функції в його інтересах, йому підпорядковуються та несуть перед ним відповідальність; (б) прийняття на патронатні посади здійснюється поза конкурсом, хоча може встановлюватись термін випробування та проводитись стажування; (в) особи, які займають вказані посади, звільняються із займаної посади у разі звільнення Міністра закордонних справ України; (г) патронатні службовці виконують, як правило, консультативно-дорадчі функції (підготовка матеріалів та документів для Міністра, облік та аналіз його кореспонденції, підготовка проектів доручень, протокольних рішень, надання консультацій, організація зустрічей та ін. [12]).

Посади працівників патронатної служби Міністра закордонних справ України віднесені до посад працівників дипломатичної служби, доцільність чого, на нашу думку, є дискусійною та потребує детального аналізу в рамках окремого дослідження. Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проходження дипломатичної служби працівниками патронатної служби Міністра закордонних справ» від 16.11.2002 р. питання перебування на дипломатичній службі працівників патронатної служби (крім тих, що визначені вказаним Порядком) регулюються Законом України «Про дипломатичну службу», а їх основні обов'язки і права визначаються законодавством з питань державної і дипломатичної служби [12].

Водночас, слід констатувати, що більшість посад в системі дипломатичної служби України є саме адміністративними, які: засновуються у встановленому законом порядку щодо практичного виконання завдань і функцій державних органів та передбачаються їх штатним розписом; наділені державно-владними повноваженнями відповідно до завдань, функцій та компетенції державних органів; фінансуються за рахунок коштів державного бюджету України; на ці посади розповсюджується законодавство України про державну службу та ін.

Зокрема, Закон України «Про дипломатичну службу» закріплює терміни «дипломатичні посади» (ст.ст. 9, 12, 17 та ін.) та «адміністративно-технічні посади» (ст. 12), хоча законодавчого їх визначення не надається. Як вбачається, критерієм поділу на дипломатичні та адміністративно-технічні посади є категорія (вид) працівників дипломатичної служби, які їх займають, а відповідно характер виконуваних за цими посадами завдань та функцій. Так, дипломатичними, на нашу думку, можна вважати посади, що обіймаються дипломатичними працівниками – державними службовцями, які виконують дипломатичні або консульські функції в Україні чи за кордоном та мають відповідний дипломатичний ранг. Щодо адміністративно-технічних посад, то вони обіймаються адміністративно-технічними працівниками – державними службовцями, які здійснюють адміністративно-технічне обслуговування системи органів дипломатичної служби та мають відповідний ранг державних службовців, передбачений Законом України «Про державну службу».

При цьому, від дипломатичних та адміністративно-технічних посад слід відрізнити посади працівників обслуговуючого персоналу системи органів дипломатичної служби України, які реалізують функції з обслуговування Міністерства закордонних справ, його представництв на території України та закордонних дипломатичних установ України (стенографіст, завідуючий господарством, водій, двірник, прибиральник та ін.). Посади обслуговуючого персоналу органів дипломатичної служби не належать до посад державних службовців, а особи, що їх займають працюють на контрактній основі [13].

Серед дипломатичних посад можна виділити низку підвидів. По-перше, за способом вступу на посаду можна виокремити: (а) дипломатичні посади, які обіймаються внаслідок організації та проведення конкурсу, за винятком випадків, передбачених законом («кар'єрні»); (б) дипломатичні посади, які заміщуються поза конкурсом, шляхом призначення («позакар'єрні»). До останніх належать дипломатичні посади, на які особи призначаються Президентом України відповідно до Конституції України (ч. 6 ст. 9 Закону «Про

дипломатичну службу» [4]. Згідно п. 5 ст. 106 Конституції України такими є глави дипломатичних представництв України в інших державах і при міжнародних організаціях [14]. Іншим видом «позакар'єрних» посад у системі дипломатичної служби України є посади працівників патронатної служби Міністра закордонних справ (помічник, радник, керівник прес-служби та ін.).

По-друге, дипломатичні посади можуть бути класифіковані за дипломатичними рангами, до яких вони приписані. Законодавством України встановлені такі дипломатичні ранги: Надзвичайний і Повноважний Посол; Надзвичайний і Повноважний Посланник першого класу; Надзвичайний і Повноважний Посланник другого класу; радник першого класу; радник другого класу; перший секретар першого класу; перший секретар другого класу; другий секретар першого класу; другий секретар другого класу; третій секретар; аташе [4, ст. 16]. Відповідність дипломатичних рангів конкретним посадам визначається Переліком посад, приписаних до дипломатичних рангів України, що затверджений Указом Президента України від 26.03.2002 р. [15]. Наприклад, до дипломатичного рангу Надзвичайного і Повноважного Посла приписано 18 посад, до Надзвичайного і Повноважного Посланника першого класу – 17 посад, Надзвичайного і Повноважного Посланника другого класу – 16, радника першого класу – 20, радника другого класу – 17 тощо. Фактично, наведений вище Указ Президента України закріплює вичерпний перелік посад, призначення на які передбачає присвоєння відповідного дипломатичного рангу.

По-третє, залежно від органу влади (юридичної особи публічного права), в якому утворені (або можуть бути утворені) дипломатичні посади, вони поділяються на: (а) дипломатичні посади в системі органів дипломатичної служби (Міністерстві закордонних справ України, його представництвах на території України, закордонних дипломатичних установах України); (б) посади в інших центральних органах виконавчої влади – посади дипломатичних радників центральних органів виконавчої влади України (Положення про дипломатичного радника центрального органу виконавчої влади від 31.12.2005 р. [16]); (в) посади структурних підрозділів Адміністрації Президента України, які забезпечують здійснення Президентом України повноважень у зовнішньополітичній сфері (ч. 1 ст. 12 Закону «Про дипломатичну службу» [4]); (г) посади структурних підрозділів Апарату Верховної Ради України, що забезпечують представництво Голови Верховної Ради України у зносинах з органами влади інших держав та здійснення заходів міжнародного співробітництва Верховної Ради України (ч. 1 ст. 12 Закону «Про дипломатичну службу» [4]); (д) посади структурних підрозділів Секретаріату Кабінету Міністрів України, що забезпечують представництво Прем'єр-міністра України у зносинах з органами влади інших держав і здійснення заходів міжнародного співробітництва Уряду України (ч. 1 ст. 12 Закону «Про дипломатичну службу» [4]); (е) посади структурних підрозділів інших державних органів, до яких можуть тимчасово відряджатися дипломатичні працівники для виконання дипломатичних функцій (ч. 4 ст. 12 Закону «Про дипломатичну службу» [4]).

Відповідний перелік посад слід доповнити й посадами дипломатичних працівників у Дипломатичній академії України при Міністерстві закордонних справ України – галузевому навчальному закладі системи дипломатичної служби, основним завданням якої є підготовка та підвищення кваліфікації працівників дипломатичної служби, працівників інших органів державної влади, які задіяні у забезпеченні зовнішніх зносин України, а також проведенні наукових досліджень у сфері міжнародних відносин. До посад дипломатичних працівників у системі Дипломатичної академії України при Міністерстві закордонних справ України належать посади Ректора цієї Академії, його заступника, керівників структурних підрозділів та їх заступників (ч. 4 ст. 26 Закону України «Про дипломатичну службу» [4]). Водночас, відповідно до законодавства особи, які на час призначення на професорсько-викладацькі та адміністративні посади Дипломатичної академії України при Міністерстві закордонних справ України мали відповідно дипломатичний ранг або ранг державного службовця, залишаються працівниками дипломатичної служби.

По-четверте, за місцем виконання завдань і функцій за дипломатичними посадами вони класифікуються на: (1) ті, що утворені в державних органах, які знаходяться в Україні

(Міністерство закордонних справ, представництва Міністерства закордонних справ на території України та ін.); (2) посади в закордонних дипломатичних установах (дипломатичних представництвах та консульських установах в інших державах, представництвах України при міжнародних організаціях). Зокрема, для дипломатичних працівників, які проходять службу в закордонних дипломатичних установах, встановлюються такі посади: Надзвичайний і Повноважний Посол України, Постійний представник України при міжнародній організації, Представник України при міжнародній організації; Генеральний консул України, Радник-посланник; заступник Постійного представника України при міжнародній організації, заступник Представника України при міжнародній організації, Генеральний консул України – завідувач консульського відділу; радник; консул; перший секретар; віце-консул; другий секретар; третій секретар; аташе [4, ст. 12].

Крім того, в контексті питання, що розглядається, важливо підкреслити, що відповідно до ст. 24 Закону «Про дипломатичну службу» до органів дипломатичної служби України можуть бути відряджені працівники інших органів державної влади для виконання службових обов'язків. Особливості проходження дипломатичної служби цими працівниками, як зазначається в Законі України «Про дипломатичну службу», регулюється Положенням, що затверджується Президентом України [4]. Таким чином, можливою є класифікація посад у системі дипломатичної служби на ті, що обіймаються: (а) працівниками Міністерства закордонних справ України; (б) працівниками інших державних органів. Наприклад, за сучасних умов у ряді закордонних дипломатичних установ України проходять службу працівники центральних органів виконавчої влади (Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Адміністрації Державної прикордонної служби України та ін.).

**Висновки.** Підсумовуючи вищевикладене можна зробити такі висновки:

1. Класифікація посад у системі дипломатичної служби України має не лише теоретичне, а й прикладне значення. Вона дозволяє визначити види посад у системі дипломатичної служби України, розрізнити їх та порівнювати, сприяє з'ясуванню особливостей відповідних посад, а також існуючих зв'язків між ними. Класифікація посад є основою для впровадження та вдосконалення диференційованого підходу до визначення правового статусу різних видів посад у системі дипломатичної служби, організаційно-правового забезпечення проходження дипломатичної служби різними категоріями службовців, як у Міністерстві закордонних справ і закордонних дипломатичних установах України, так і інших органах публічної влади тощо; закладає передумови для розроблення Реєстру посад працівників дипломатичної служби України та ін.

2. Посади в системі дипломатичної служби України можуть бути поділені за низкою критеріїв (ознак), лише частина з яких визначені в межах цієї статті. Зокрема, в структурі органів дипломатичної служби України можна виокремити політичні, патронатні та адміністративні посади. Політичні посади є особливим типом (видом) державних посад, які хоч і утворені в органах дипломатичної служби України (Міністр закордонних справ, його заступники), проте на відміну від патронатних та адміністративних до посад державних службовців (працівників дипломатичної служби) не належать. Більшість посад у системі дипломатичної служби відносяться саме до адміністративного типу.

3. Основними видами адміністративних посад у системі дипломатичної служби є дипломатичні та адміністративно-технічні посади, які різняться за змістом і характером виконуваних завдань та функцій, відображають видову специфіку дипломатичної служби України. Адміністративно-технічні посади пов'язані із реалізацією завдань адміністративно-технічного обслуговування системи органів дипломатичної служби, а службовці, що їх обіймають, мають ранг державних службовців. Дипломатичні ж посади обіймаються дипломатичними працівниками – державними службовцями, які виконують дипломатичні або консульські функції в Україні чи за кордоном та мають відповідний дипломатичний ранг. У свою чергу, дипломатичні посади можуть бути класифіковані за способом вступу на посаду; дипломатичними рангами, до яких вони приписані; органами публічної влади, в яких утворені посади; територіальним масштабом діяльності органів, в яких утворені посади тощо.

## Список літератури

1. Мейен С. В. Методологические аспекты теории классификации / С. В. Мейен, Ю. А. Шрейдер // Вопросы философии. – 1976. – № 12. – С. 67-79.
2. Про державну службу: Закон України від 16 грудня 1993 року № 3723-XII зі змін. і доп. // Відом. Верхов. Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490
3. Про державну службу: Закон України від 17 листопада 2011 року № 4050-VI зі змін. та доп. // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 4. – Ст. 115.
4. Про дипломатичну службу: Закон України від 20 вересня 2001 року № 2728-III зі змін. та доп. // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 42. – Ст. 1881
5. Битяк Ю. П. Державна служба в Україні: організаційно-правові засади / Ю. П. Битяк. – Х.: Право, 2005. – 304 с.
6. Державна служба в Україні: теоретико-правова характеристика у контексті реформування законодавства / [С. В. Ківалов, Л. Р. Біла-Тіунова та ін.]; за заг. ред. С. В. Ківалова, Л. Р. Білої-Тіунової. – Одеса: Фенікс, 2013. – 438 с.
7. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України від 22 липня 1998 року № 810/98 // Офіц. вісн. України. – 1999. – № 21. – Ст. 943.
8. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27 лютого 2014 року № 794-VII зі змін. та доп. // Офіц. вісн. України. – 2014. – № 20. – Ст. 619.
9. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 року № 3166-VI зі змін. та доп. // Офіц. вісн. України. – 2011. – № 27. – Ст. 1123.
10. Федчишин С. А. Деякі особливості посади Надзвичайного і Повноважного Посла України у світлі реформування законодавства про державну службу / С. А. Федчишин // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Серія «Юридичні науки». – 2013. – Вип. 6. – Т. 2. – С. 65-69.
11. Федчишин С. А. Патронатні посади дипломатичної служби України / С. А. Федчишин // Правове життя сучасної України: матеріали Міжнарод. наук. – практ. конф., присвяч. 60-ти річчю ювілею академіка С. В. Ківалова (м. Одеса, 16-17 травня 2014 р.): у 2 т. / відп. ред.: В. М. Дрьомін / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – Одеса: Юрид. літ., 2014. – Т. 1. – С. 41-43
12. Про затвердження Порядку проходження дипломатичної служби працівниками патронатної служби Міністра закордонних справ: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2002 року № 1753, зі змін. та доп. // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 47. – Ст. 2141
13. Про затвердження Положення про обслуговуючий персонал системи органів дипломатичної служби України: Наказ Міністерства закордонних справ України від 25 вересня 2013 року № 1648/24180 // Офіц. вісн. України. – 2013 р. – № 79. – Ст. 2946
14. Конституція України: прийнята на 5 сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року, зі змін та доп. // Відом. Верхов. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
15. Про перелік посад, приписаних до дипломатичних рангів України: Указ Президента України від 26 березня 2002 року № 301/2002 зі змін. та доп. // Офіц. вісн. України. – 2002. – № 29. – Ст. 1350.
16. Про Положення про дипломатичного радника центрального органу виконавчої влади: Указ Президента України від 31 грудня 2005 року, № 1901/2005 // Офіц. вісн. України. – 2006 р. – № 1 (1-2). – Ст. 23

Стаття надійшла 25.08.2015 р.

**С. А. Федчишин**, канд. юрид. наук, асистент  
Заместитель декана хозяйственно-правового факультета  
Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого  
Кафедра административного права  
ул. Пушкинская, 77, Харьков, 61024, Украина

## КЛАССИФИКАЦИЯ ДОЛЖНОСТЕЙ В СИСТЕМЕ ДИПЛОМАТИЧЕСКОЙ СЛУЖБЫ УКРАИНЫ

### Резюме

Статья посвящена вопросам классификации должностей в системе дипломатической службы Украины. Определяются критерии деления должностей в системе дипломатической службы Украины (содержание и характер деятельности, способ вступления в должность, орган публичной власти, в котором образована должность и др.), выделяются виды этих должностей, а также раскрываются их основные особенности. Подчеркивается практическая важность классификации должностей для усовершенствования организации и правового обеспечения дипломатической службы Украины.

**Ключевые слова:** дипломатическая служба, классификация должностей, Министерство иностранных дел, зарубежные дипломатические учреждения.

*S. A. Fedchishin*, Candidate of Juridical Sciences, Assistant  
Deputy Dean of the Commercial-law Faculty  
Yaroslav the Wise National Law University  
The Department of Administrative Law  
Pushkinskaya street, 77, Kharkov, 61024, Ukraine

## **CLASSIFICATION OF POSITIONS WITHIN THE SYSTEM OF DIPLOMATIC SERVICE OF UKRAINE**

### **Summary**

The article is devoted to the classification of positions within the diplomatic service of Ukraine. The criteria for dividing of positions within the diplomatic service of Ukraine (a content and nature of the activity, a way of taking office, public bodies, which is formed by the position and others), types of positions and their basic features are defined. The practical importance of classification of positions for the improvement of the organization and legal support of the diplomatic service of Ukraine is underlined.

**Key words:** the diplomatic service, classification of positions, the Ministry of Foreign Affairs, foreign diplomatic institutions.